

1991-01-01

มนุษย์เหนืออภิมนุษย์ : พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะที่ทรงเขียน มนุษย์ผู้หนึ่ง

ชัยอนันต์ สมทวณิช

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

สมทวณิช, ชัยอนันต์ (1991) "มนุษย์เหนืออภิมนุษย์ : พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะที่ทรงเขียนมนุษย์ผู้หนึ่ง," *Journal of Social Sciences*: Vol. 28: Iss. 2, Article 2.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol28/iss2/2>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

มนุษย์เหนืออภิมนุษย์ : พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะที่ทรงเป็นมนุษย์ผู้หนึ่ง*

ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ทวิลักษณ์ของสยามก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475

สถาบันพระมหากษัตริย์ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นสถาบันหลักของสังคมที่มีระบอบการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สังคมภายใต้ความต่อเนื่องของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ได้มีวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจการเมืองไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม โดยที่สังคมสยามแต่โบราณกาลมาดำรงลักษณะเด่นอยู่อย่างน้อยสองประการ คือ ความเป็นสังคมเปิด และเปิดอย่างต่อเนื่องหลายร้อยปี สังคมสยามจึงได้รับผลสะท้อนอย่างมากจากความผันผวน จากกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังที่ส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสยามคือการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลก

ในประการที่สอง สังคมสยามเป็นสังคมที่ไม่เคยตกอยู่ในสภาวะวิกฤติอย่างยาวนานในลักษณะที่สังคมบางสังคมเคยเผชิญมา นั่นคือการตกเป็นอาณานิคมของต่างชาติ สภาพการตกเป็นอาณานิคมนี้เป็นประสบการณ์ใหญ่ร่วมกันของประเทรอบสยามทุกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศคู่แข่งกันอย่างยาวนานในอดีต เช่น พม่า หรือประเทศบริวาร เช่น ลาว และเขมร

ลักษณะสองด้านนี้เป็นสภาวะที่ห่อหุ้มชนรุ่นสองของ "สยามใหม่" โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนชั้นนำจำนวนน้อยซึ่งเกิดในสมัยรัชกาลที่ 5 ภายหลังการปฏิรูปการปกครองครั้งใหญ่ (พ.ศ.2435) เช่น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2436 และผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชนรุ่นเดียวกัน หรือหลังจากนั้นประมาณสิบปี

*บทความนี้เสนอเป็นปาฐกถาในการสัมมนาทางวิชาการของสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "สังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว" เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2537 ณ ห้องประชุมสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตีพิมพ์ในที่นี้โดยได้รับอนุญาตจากผู้เขียนและสถาบันไทยศึกษา

ก่อนการปฏิรูปการปกครอง พ.ศ.2435 ลักษณะของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีความแข็งแกร่งด้านวัฒนธรรม พิจารณาในแง่ของความศรัทธา เชื่อถือ ยอมรับ หรือไม่คัดค้านต่อต้าน ทำทนาย จากกลุ่มขุนนางและประชาชน ความชอบธรรมทางการเมืองของระบอบจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทางวัฒนธรรมเป็นด้านหลัก แม้จะมีการหยิบยกประเด็นความชอบธรรมของระบอบขึ้นมาบ้าง เช่น คำกราบบังคมทูลถวายความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน รศ.103 และจากข้อเขียนของเทียนวรรณ แต่กระแสดความคิดเหล่านี้โดยเนื้อแท้แล้วก็เป็นความพยายามที่จะแนะนำให้สร้างความแข็งแกร่งให้แก่ระบอบมากกว่าที่จะท้าทายเพื่อทดแทน เปลี่ยนแปลงระบอบ

การปฏิรูปการปกครอง พ.ศ.2435 เป็นการสร้างความสามารถในการจัดการให้กับระบอบเก่า ที่มีข้ออ่อนด้อยด้านประสิทธิภาพทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านโครงสร้างหน้าที่ หรือด้านพฤติกรรมทางการเมืองการบริหาร มรดกทางการเมือง-การบริหารที่ขุนรุ่มก่อนได้สร้างไว้ให้ขุนรุ่มที่สองของสยามใหม่ ได้คลี่คลายขยายตัวไปเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ พ.ศ.2435 จนถึง พ.ศ.2469 ซึ่งเป็นต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นระยะที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสยาม

สมมติเทวราชในฐานะมนุษย์สมัยใหม่

มีงานเขียนทั้งที่เป็นบทความ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ มากมายแล้วที่วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 งานเหล่านี้ล้วนประเมินบทบาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่ทรงเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองสูงสุด โดยเน้นหนักไปที่บทบาททางการเมือง-การปกครอง ของพระองค์ท่านเป็นด้านหลัก

ในบทความนี้ ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงอีกมิติหนึ่งของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางรุนแรง จัดได้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นพลังอำนาจที่ใหญ่กว่าและเหนือกว่าพลังอำนาจของสมมติเทวราช ซึ่งเป็นรากเหง้าของความชอบธรรมทางการเมืองที่เกิดจากปัจจัยด้านวัฒนธรรม นอกเหนือไปจากนี้ ยังมีลักษณะเด่นของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งได้แก่การรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่องค์พระมหากษัตริย์ ที่มีส่วนสำคัญต่อความสามารถในการโต้ตอบกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วด้วย

ในขณะที่ชนรุ่นที่สองของสยามใหม่ ได้รับอิทธิพลและประสบการณ์ส่วนตัวโดยตรงกับวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น ประชาชนชาวสยามส่วนใหญ่ยังคงเคยชินอยู่กับการพึ่งพาพลังอำนาจของสมมติเทวราช สำหรับสมเด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ทรงเป็น มนุษย์ในศตวรรษใหม่ ผู้ทรงผ่านการกล่อมเกล้าทางการศึกษาและวัฒนธรรมแบบตะวันตก จนกล่าวได้ว่าพระองค์ทรงเป็น สมมติเทวราช ที่ไม่เชื่อในความเป็นสมมติเทวราช แล้ว และไม่ปรากฏว่าในรัชสมัยนี้ได้มีความพยายามที่จะสืบทอดมายาคติ (myth) นี้ ในการเชื่อมโยงการมีอยู่จริงของสถาบันพระมหากษัตริย์ กับ พลังอำนาจเหนือมนุษย์อันเร้นลับศักดิ์สิทธิ์ อีกต่อไป

ก่อนหน้านี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักดีถึงบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในระบบการจัดการสมัยใหม่กับลักษณะทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ติดอยู่กับสถาบัน จึงได้ทรงพยายามที่จะเชื่อมโยงสถาบันพระมหากษัตริย์กับความเป็นชาติในแง่ของการสร้างไตรลักษณ์ของสังคมสยาม ว่า ได้แก่ ชาติ ศาสนา (พุทธ) และ พระมหากษัตริย์

ลักษณะสองด้านของสังคมสยามหลังรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ การขัดกันทางวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมย่อยของรัฐบาลสมัยใหม่ ที่ก่อรูปและขยายตัวในระดับลึกอย่างรวดเร็ว กับวัฒนธรรมดั้งเดิมระดับกว้างของประชาชนทั่วไป ซึ่งยังคงพึ่งพา มีความเชื่อมั่นศรัทธาคาดหวังจากสมมติเทวราช อย่างแน่นหนา

พลังของโลกยุคใหม่ กับ โลกยุคอาณานิคม มีความรุนแรงต่างกัน พลังของโลกยุคใหม่เกิดจากความเป็นสากลมากขึ้นของระบบเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบมาตรฐานเงิน มาเป็นมาตรฐานทองคำ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนใหม่ พลังทางเศรษฐกิจภายในประเทศที่ผูกพันกับการเปลี่ยนแปลงภายนอกทำให้ระบอบอำนาจดั้งเดิมเผชิญกับอำนาจเหนือระบอบที่ไม่อาจควบคุมได้ แดนออกไปจากชนชั้นนำจำนวนน้อย ประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังไม่ล่วงรู้ว่พลังอันศักดิ์สิทธิ์ของสมมติเทวราชที่พวกเขาให้อำนาจสิทธิ์เด็ดขาดสมบูรณ์ในการกำหนดชะตาชีวิตของพวกเขา และ "ชาติ" นั้น ไม่มีบทบาทและอิทธิพลใดๆ เลยในระดับระเบียบโลกใหม่ หลังสงครามโลกครั้งที่ 1

การเผชิญหน้ากับพลังอำนาจเหนือระบอบอภิมนุษย์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงเป็นสมมติเทวราชหรืออภิมนุษย์ในสายตาของประชาชน แต่เป็น "ผู้นำที่อ่อนแอ" ในสายตาของขุนนางและทหาร ความชอบธรรมของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงถูกท้าทายด้วยรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะการช่วย

ตนเองไม่ได้ภายใต้สภาพการณ์เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก การลดลงอย่างรวดเร็วของความชอบธรรมของระบอบกลายเป็นสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกของผู้นำประเทศที่ถูกกระหนาบจากพลังร่วมของสองวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมรัฐชาติ อันมีระบบราชการพลเรือนและทหาร เป็นหน่ออ่อนที่ต้องการการเติบโตอย่างไม่หยุดยั้ง กับวัฒนธรรมพึ่งพาสมมติเทวราชของประชาชน ที่ยังประเมินความทุกข์ยากของชีวิตและบ้านเมือง โดยเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลง กับบุญบารมีของกษัตริย์อยู่

การประเมินบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสมัยนั้น จึงควรพิจารณาจากการเผชิญหน้าระหว่างระบอบที่กำลังปรับเปลี่ยน กับ พลังที่ใหญ่กว่า เหนือกว่า และที่อยู่นอกเหนือการควบคุมมิใช่จาก "พระปรีชาสามารถ" หรือ บุคลิกภาพ แต่เพียงด้านเดียว

ในฐานะที่ทรงเป็นมนุษย์ มิใช่อภิมนุษย์ตามคติสมมติเทวราช พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงตระหนักดีว่า พระมหากษัตริย์ ก็คือมนุษย์ มิใช่ เทพ ดังนั้น ความเป็นมนุษย์ของพระมหากษัตริย์ จึงทำให้พระมหากษัตริย์ต้องตกอยู่ในธรรมชาติเดียวกับคนทั่วไป คือ สามารถตกอยู่ในสภาวะของความดีก็ได้ และความไม่ดีก็ได้ ดังที่ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาگیลังกาโมไตร เมื่อ 23 กรกฎาคม 2469 ว่า

ตามที่ท่านทราบดีอยู่แล้วว่า พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจเด็ดขาดในทุกสิ่งทุกอย่าง หลักการข้อนี้เป็นสิ่งที่ดีมาก และเหมาะสมกับประเทศนี้อย่างยิ่ง ตราบเท่าที่เรามีพระมหากษัตริย์ที่ดี

ทั้งนี้ทรงขีดเส้นใต้ข้อความข้างต้นไว้เพื่อเน้นความสำคัญของคุณลักษณะพิเศษของระบอบเก่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ไม่ทรงเชื่อในความเป็นสมมติเทวราชของพระมหากษัตริย์ แต่ทรงตั้งคำถามอีกแง่มุมหนึ่ง คือ ลักษณะความเป็นตัวแทน หรือ ความชอบธรรมของสถาบัน ดังว่า

ถ้าพระมหากษัตริย์เป็นเอนกนิกรสโมสรจริงก็เป็นที่หวังได้ว่าจะทรงเป็นกษัตริย์ที่ดีพอประมาณ แต่ความคิดเรื่องเอนกนิกรสโมสรสมมตินี้ แท้ที่จริงเป็นแต่ในทางทฤษฎีเท่านั้น ตามความเป็นจริงแล้ว กษัตริย์ของสยามครองราชย์โดยการสืบสันตติวงศ์ ซึ่งก็มีผู้จะให้คัดเลือกที่จำกัดมาก ด้วยเหตุนี้เอง จึงไม่แน่นอนว่าเราจะมีกษัตริย์ที่ดีเสมอไป ฉะนั้น อำนาจเด็ดขาดอาจกลายเป็นภัยอันตรายโดยตรงต่อประเทศก็เป็นได้ นอกจากนี้ เหตุการณ์ก็เปลี่ยนไปมาก ในสมัยก่อนนั้นไม่มีการตั้งข้อสงสัยใด ๆ ในพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์เลย เพราะจะเป็นการไม่ปลอดภัยเลยที่จะทำเช่นนั้น พระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพนับถืออย่างแท้จริง และพระราชดำริของพระองค์ก็คือกฎหมายเราดี ๆ นี่เอง แต่สิ่งเหล่านี้เริ่มจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

จากพระราชหัตถเลขา ส่วนนี้ จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักดีว่า แม้แต่ข้ออ้าง "เอกราชของสยามประเทศ" ก็เป็นเพียงข้ออ้างทางทฤษฎีเท่านั้น และทรงครุ่นคิดถึง *ภัยอันตรายของอำนาจอธิปไตย* มาตั้งแต่ต้นรัชสมัย ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 หลายปี

ในแง่นี้ ปัญหาที่เผชิญกับสยามหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ในด้านการเมือง คือ การเริ่มตระหนักถึง *อันตรายของอำนาจอธิปไตย* ซึ่งในต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นภัยอันตรายอันเกิดจากการมีอำนาจเด็ดขาดของระบอบที่ไม่มีหลักประกันเชิงสถาบันว่า อำนาจเด็ดขาดนั้นจะมีคุณธรรม การเริ่มสงสัยในคุณภาพของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิด "การพ่ายแพ้ทางด้านจิตวิทยา" ของระบอบเก่า แม้จะไม่มีการทำลาย

ปัญหานี้จึงมีความลึกซึ้งยิ่งไปกว่าปัญหาการแข่งขันแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มที่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์กับกลุ่มที่เป็นพวกคณะราษฎร เพราะเป็นประเด็นคำถามที่แม้แต่ผู้มีอำนาจเด็ดขาดก็ต้องการแก้ไขเพื่อรักษาฐานะของพระมหากษัตริย์เอง และอาจกล่าวได้ว่าเป็นสภาพทางจิตวิทยาของการขาดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของระบอบโดยผู้นำสูงสุดของระบอบนั่นเอง

ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีข้อเสนอต่อคณะรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร ในประเด็นปัญหาเดียวกัน คือ ทรงไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลเป็นผู้กุมอำนาจในการเลือกสรรตัวสมาชิกประเภทที่ 2 (แต่งตั้ง) เพราะจะเป็นเหตุให้เกิดอำนาจอธิปไตย ไม่ต่างอะไรไปจากอำนาจอธิปไตยของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสาระสำคัญ เพียงแต่ว่าอำนาจอธิปไตยของระบอบใหม่อยู่ได้เพราะการบังคับ ความกลัว ส่วนอำนาจอธิปไตยของระบอบเก่า อยู่ได้เพราะความเคยชิน

เมื่อคณะผู้ก่อการได้ประกาศว่าจะขอพระราชทานให้เปลี่ยนการปกครองเป็นแบบรัฐธรรมนูญนั้น คนไทยที่มีความรู้ย่อมไมทนาก้าวไป แต่เมื่อกลายเป็นยึดอำนาจกันเฉยๆ ไม่ได้ทำให้มีเสรีภาพในการเมืองมากขึ้น ก็กลายเป็นของขมขื่นกลืนไม่ลง เพราะผลร้ายของการปกครองแบบ "absolute" มิได้เสื่อมคลาย เป็นแต่เปลี่ยนตัวเปลี่ยนคณะกันเท่านั้น เสรีภาพกลับน้อยลงไปเสียอีก เพราะต้องระวังจับกุมผู้ไม่พอใจและปิดปากผู้ที่กล่าวร้ายรัฐบาล สมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระเจ้าแผ่นดินยังมีผู้นับถือเป็นส่วนมาก เพราะเคยชินมาแต่ ปู่ ย่า ตา ยาย แต่สมบูรณาญาสิทธิราชย์ของ คณะ ย่อมไม่มีใครนับถือ มีแต่ต้องทนไป เพราะกลัวอาชญาและกลัวรถเกราะและปืนกล น่ากลัวว่าความไม่พอใจจะมีอยู่เรื่อยไป

ผู้เขียนได้เคยวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎร ไว้ในงานชิ้นอื่น ๆ แล้ว ในบทความนี้จึงหวังที่จะเสนอมิติความเป็นมนุษย์ของผู้สวมบทบาทสมมติเทพ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ซึ่งน่าจะสะท้อนสภาวะของพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงสละราชสมบัติได้ในอีกแง่มุมหนึ่งว่า นอกจากในสถานภาพของความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ผู้ทรงรับผิดชอบในเหตุการณ์และสภาพการณ์ทั้งหลายทั้งปวง อันเกิดขึ้น มีขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2469-2477 แล้ว ในสถานภาพของความเป็นมนุษย์ผู้หนึ่ง พระองค์ท่านได้ทรงพยายามทำสิ่งใดบ้าง เมื่อสภาพสมมติเทวราช และสภาพความมีอำนาจเด็ดขาดของพระองค์ได้สิ้นสุดลงอย่างเป็นทางการแล้ว เมื่อ 24 มิถุนายน 2475

เมื่อเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี กราบบังคมทูลว่า เมื่อมีอภิรัฐมนตรีสภา และการใดที่องค์อภิรัฐมนตรีได้ทรงกระทำลงไปเป็นการถูก คนทั่วไปก็จะชมและสรรเสริญแต่องค์อภิรัฐมนตรี หากมีสิ่งบกพร่องความเสียหายก็จะตกแก่พระเจ้าอยู่หัวแต่พระองค์เดียว นั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงมีพระราชหัตถเลขาตอบว่า

ส่วนที่ว่าถ้าอะไรไม่ดีมักจะติและโทษพระองค์สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินพระองค์เดียวนั้น เป็นของธรรมดาไม่แปลกอะไร การสิ่งนี้ย่อมเป็นอยู่เสมอ พระเจ้าแผ่นดินจะต้องทรงรับถูกขัดทุกอย่าแม้ดินฟ้าอากาศวิปริตไม่ต้องตามฤดูกาล ก็ยังถูกขัด เป็นของธรรมดาที่จะต้องรับความขัดทอดเหล่านั้นด้วยขันติ ถ้าหากการที่ฉันได้ดำริจัดขึ้นได้ผลดี แม้จะไม่มีใครชม หรือหลงชมว่าเป็นความดีของคนอื่นก็หาโทษมันไม่ ด้วยเมื่อทราบอยู่แก่ตนแล้วว่า สิ่งที่ได้จัดไปนั้นเป็นผลดี ก็เป็นรางวัลอันเพียงพอแล้ว

ต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว พระองค์ก็ได้มีพระราชบันทึกถึงคณะรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร ตอนหนึ่ง ซึ่งสะท้อนถึงความลำบากพระทัยในบทบาทของพระองค์เองว่า

การที่ข้าพเจ้าขอร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงในข้อนี้ไม่ใช่เพราะข้าพเจ้าต้องการอำนาจ เพราะข้าพเจ้าเบื่อหน่ายต่อการเมืองเต็มที่ ที่ร้องขอให้แก้ก็เพราะข้อนี้เป็นข้อที่ทำให้คนไม่พอใจในรัฐธรรมนูญตามที่เป็นอย่างนี้ นอกจากนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ต้องรับบาป รับความขัดทอดและรับผิดชอบ โดยไม่มีอำนาจเลย จะเหนียวรั้งการกระทำของรัฐบาล หรือของสภาฯ มิได้เลย แต่ถ้ารัฐบาลทำอะไรที่ไม่ถูกใจคน ข้าพเจ้าก็ถูกติเตียนว่า "ทำไมปล่อยให้ทำไปได้ ทำไมไม่ห้าม" ซึ่งเป็นของที่น่ารำคาญเต็มทน และบางครั้งหนังสือพิมพ์ที่

สนับสนุนรัฐบาลก็ขอบพุดขัดทอดด้วย เช่นว่า "ทรงเห็นด้วยและทรงยอมแล้ว" และเมื่อคัดค้านให้เป็นผลจริง ๆ ไม่ได้แล้ว ยังขัดทอดกันอยู่อย่างนี้ ก็เป็นการหนักมือมาก

ลองเทียบความรู้สึกของคน ๆ เดียวกันดู ในสถานภาพที่มีอำนาจเด็ดขาดเต็มที่ แม้ดินฟ้าอากาศวิปริต ไม่ต้องตามฤดูกาล และถูกขัดว่าเป็นต้นเหตุก็ยินดียอมรับ กับ สถานภาพใหม่ที่ปราศจากอำนาจแม้แต่จะทัดทาน มิใช่อำนาจเชิงเป็นฝ่ายกระทำการ ก็ยังถูกขัดทอด ซึ่งทรงถือว่า "เป็นการหนักมือมาก"

การปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ทรงอำนาจเด็ดขาด มาเป็นผู้นำดำเนินนโยบาย

แม้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จะทรงถ่อมพระองค์ว่า ทรงเป็น "ม้ามิด" และยัง "ขาดประสบการณ์ในกิจการแผ่นดิน" เมื่อทรงมีพระราชหัตถเลขา ถึงพระยาภิรมย์ภักดี เมื่อขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ ก็ตาม แต่เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า พระองค์ทรงบริหารราชการแผ่นดินอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ในการทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราชการใด ๆ ส่วนใหญ่จะพระราชทานพระราชกระแสกลับคืนมาภายในวันเดียวกัน และมักจะทรงเร่งเรื่องที่สำคัญอยู่เสมอ เช่นเรื่องร่างพระราชบัญญัติเทศบาล ซึ่งทรงริเริ่มให้มีการจัดตั้งขึ้น โดยทรงมีพระราชหัตถเลขาไปถึงเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ 12 สิงหาคม 2469 เมื่อมีการพิจารณากันอย่างเนิ่นนานจนทรงเตือนไป และเมื่อมีการสนองพระราชกระแสว่า กรมร่างกฎหมายได้ตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแล้ว แต่ยังไม่มีโอกาสประชุมปรึกษากัน เพราะมีเรื่องอื่นที่ด่วนกว่า ก็ได้ทรงมีพระราชกระแสกลับไปที่ "ทราบเรื่องนี้รอมานานจนบางคนว่าเราเอาเข้าลิ้นชักเสียแล้ว" ก็เป็นการบ่งชี้ถึงปัญหาที่ต้องทรงเผชิญอยู่อีกด้านหนึ่งก็คือ ความล่าช้าของส่วนต่าง ๆ ที่ไม่อาจสนองพระราชดำริได้

ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงถือเป็นพระราชภาระที่ทรงเป็นฝ่ายให้นโยบาย เช่น ทรงให้นโยบายว่า "อยากเห็นกรุงเทพฯ municipality และเลี้ยงตัวเองได้ ก่อนข้าพเจ้าสิ้นชีวิต" (พระราชทานกระแสเมื่อ 19 สิงหาคม 2473) เป็นต้น

จากการศึกษาแฟ้มราชการในสมัย พ.ศ. 2469-2475 ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้เขียนพบว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงสามารถควบคุมปัจจัยแวดล้อมที่อยู่ในวิสัยที่พระองค์ทรงมีขอบเขตพระราชอำนาจได้อย่างดี แต่เป็นการริเริ่มดำเนินวิถีกระบวนการร่วมปกครองระหว่างชนชั้นนำ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่มีพลังกดดันเหนือความสามารถเชิงจัดการนั้น

ในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ ทรงเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ในบทบาทใหม่ ที่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง ทรงหมดความเชื่อมั่นในความชอบธรรมของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แบบเก่า และแม้แต่ความเป็นไปได้ของการที่จะใช้อำนาจเด็ดขาดเพื่อผลักดันให้คนไทยกลับมานิยมการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังพระราชกระแส เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2475 เกี่ยวกับความเห็นของมุสโสลินี ในการจัดการศึกษาของอิตาลี ว่า

เขาสอนให้เด็กของเขานิยมอย่างวิธีของ Fascism ได้ แต่เราจะสอนคนไทยให้นิยมการปกครองอย่าง absolute monarchy ได้หรือ? ฉันสงสัยมาก เพราะถ้าทำเดี๋ยวนี้ มันเข้าเกินไปเสียแล้ว ความนิยมและนับถือในพระองค์สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอย่างที่เคยเป็นมาแต่ก่อน ฉันเห็นว่าจะกลับให้ฟื้นขึ้นอย่างแต่ก่อนไม่ได้อีกแล้ว เพราะคนที่เป็บบิดาของเด็ก ๆ ที่กำลังเรียนอยู่ เดียวนี้เคยชินและชอบการนิเทศพระเจ้าแผ่นดินเสียจนติดตัวแล้ว

เมืองเราใช้วิธีการปกครองอย่าง Dictator แต่ไม่ใช่วิธีการอย่างอื่น ๆ ของ dictator กลับใช้ลักษณะการของ democracy หลายอย่าง จึงเป็นการครึ่ง ๆ กลาง ๆ และยังไม่ตกลงใจกันจริง ๆ ว่าจะเอาอย่างไรด้วย

โดยเนื้อแท้แล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเป็นนักเสรีนิยม (liberal) ซึ่งไม่ทรงยอมรับในการใช้อำนาจเด็ดขาด เมื่อขึ้นครองราชย์ก็เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับนโยบายในสองระดับทันที คือ ในระดับพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง (อภิรัฐมนตรีสภา) และระดับขุนนางชั้นผู้ใหญ่ (องคมนตรีสภา)

ทางเลือกของกษัตริย์เสรีนิยม : ความเป็นมนุษย์เหนือ “อภิมนุษย์”

สมมติเทวราช ซึ่งไม่เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์เอง สมมติเทวราช ซึ่งกลายเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ จึงเป็นมนุษย์ที่ต้องเผชิญกับความกดดันรอบด้าน การประกาศสละราชสมบัติ จึงเป็นทางออกทางเดียวภายหลังความพยายามที่จะแย้งแนวโน้มของระบอบการใช้อำนาจเด็ดขาดภายใต้กรอบของ “ประชาธิปไตย”

มีหนังสือเก่าเล่มหนึ่ง คือ แดงการณเรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ พิมพ์เมื่อ พ.ศ.2477 บัดนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้

แทนราษฎร ได้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ โดยเพิ่มรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครี้งนี้ 33/2477 (ประชุมวิสามัญ สมัยสามัญ สมัยที่ 2) วันพฤหัสบดีที่ 6-7 มีนาคม พุทธศักราช 2477 เกี่ยวกับการลงมติเรื่องการสืบราชสันตติวงศ์ ไว้ด้วย เมื่อกาลเวลาผ่านไป ชาวไทยน่าจะศึกษารายละเอียดในหนังสือนี้ เพื่อจะได้เห็นถึง "ความเป็นมนุษย์เหนืออภิมนุษย์แบบสมมติเทพ" ของพระองค์ เพราะเมื่อท่านปฏิเสธความเป็นเทพแล้ว มนุษย์นิยมในพระราชดำริ และในการยืนหยัดแย่งอำนาจใหม่ ยิ่งสะท้อนถึงความพยายามที่จะปฏิบัติภารกิจของมนุษย์ผู้สวมบทบาทกษัตริย์ผู้ไร้อำนาจเพื่อประชาชนได้เป็นอย่างดี

มนุษย์นิยมอำนาจเก่า กับ รัฐนิยมของระบอบใหม่

ในกติกาใหม่ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ทรงมีสิทธิตามระบอบการปกครองแบบใหม่นี้อย่างสมบูรณ์ ในการให้คำแนะนำแก่รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร พระราชปราชญ์ทุกประการเป็นพระราชดำริที่เป็นไปตามกติกาและหลักการของระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมืองไม่เห็นด้วยกับการมีสมาชิกสภาประเภทแต่งตั้ง โดยรัฐบาลเป็นผู้คัดเลือกจากพรรคพวกของตน (รัฐบาลตอบว่า ในจำนวนสมาชิกประเภทที่สอง 78 คน นั้น มีผู้ก่อการเพียง 47 คน) เรื่องการให้มีการแก้รัฐธรรมนูญ โดยวิธีการลงคะแนนทั้งประเทศ (รัฐบาลตอบว่า จะนำวิธีการนี้มาใช้ในประเทศสยามยังไม่ได้ เพราะการศึกษาของเรายังไม่แพร่หลาย และราษฎรยังไม่สันทัดเคยชินต่อการปกครองระบอบนี้ จึงควรงดไว้ก่อน) เรื่องเสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา (รัฐบาลตอบว่า ได้มีพระราชบัญญัติการพิมพ์ใหม่ เปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์คำสั่งพนักงานการพิมพ์ได้) ทั้ง ๆ ที่ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น มีการถอนใบอนุญาตเป็นเจ้าของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เพียง 2 ครั้ง แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ตั้งแต่ 24 มิ.ย. 2475-29 พ.ย. 2475 มีการถอนใบอนุญาตถึง 8 ครั้ง และในปี พ.ศ.2476 มีการถอนใบอนุญาต 17 ครั้ง เรื่องการปลดข้าราชการโดยไม่มีการสอบสวน ไปจนถึงเรื่องที่วิธีการซึ่งรัฐบาลใช้ในการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ และมีการศาลพิเศษ ซึ่งสำหรับเรื่องนี้ พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ กับความเห็นของผู้นำทางการเมืองฝ่ายคณะราษฎร สะท้อนถึงลักษณะมนุษย์นิยม และลักษณะรัฐนิยมแห่งอำนาจใหม่ได้ดีที่สุด

พระราชบัญญัติ ข้อ 4	สนองพระราชบัญญัติ ข้อ 4
ขอให้ยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ เพราะพระราชบัญญัตินี้มีวิธีการที่ขัดกับหลักเสรีภาพในร่างกายของประชาชน เช่น บุคคลอาจถูกจับกุมเพราะมีข้อหาว่าคิดจะทำลายรัฐธรรมนูญ แล้วถูกนำตัวขึ้นให้คณะกรรมการที่ไม่ใช่ศาลพิจารณาและกรรมกรนั้น อาจสั่งเนรเทศบุคคลเหล่านั้นไปอยู่ในที่อันมีเขตต์จำกัด การกระทำเช่นนี้เป็นการดัดสิทธิ์ของพลเมืองในการที่จะต่อสู้ข้อหาของเจ้าหน้าที่ ถ้ามีเหตุที่จะต้องชำระความ ชำระโดยเปิดเผย ในศาลหลวงให้โอกาสจำเลยมีทนายว่าความและต่อสู้ความได้เต็มที่ ไม่ใช่ดัดสินกันอย่างงูจิบ ซึ่งทำให้เห็นว่ารัฐบาลอาจขาดความยุติธรรมเป็นการกดขี่อย่างร้ายแรง ข้อความต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพระราชบัญญัตินี้ จะคงใช้ต่อไปก็ได้ แต่ควรออกเป็นพระราชบัญญัติเพิ่มเติมแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา และจะคงใช้วิธีลงโทษให้ไปอยู่ในเขตต์พื้นที่จำกัดก็ได้ แต่การพิจารณาคดีขอให้เป็นไปในศาลหลวง เหมือนคดีชนิดอื่น ๆ	การที่จะให้ยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนั้น เห็นว่าวิธีการตามพระราชบัญญัตินั้น เป็นวิธีที่เบาที่สุด มิฉะนั้น ก็จะต้องตั้งศาลพิเศษ และศาลทหารกันขึ้นเสมอเหมือนดังในต่างประเทศ วิธีการตามพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนี้ เป็นวิธีป้องกันไว้ก่อนแก่ เพราะถ้าจะรอให้มีการแก้ คือเมื่อมีกบฏขึ้นแล้ว ก็จะทำให้เสียชีวิตของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินโดยใช่เหตุ อนึ่ง พระราชบัญญัตินี้เป็นที่พอใจของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าทำลายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ มีจำเลยบางคนที่ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ได้ขอร้องให้พิจารณาตามวิธีการของพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ ดังนี้ เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงคัดค้าน วิธีการพิจารณาดำเนินคดี ซึ่งทรงเห็นว่าขัดกับหลักนิติธรรม ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญสนองพระราชบัญญัติข้างต้น จึงทรงมีพระราชกระแสว่า

วิธีการอันดีเยี่ยมในอันที่จะป้องกันมิให้เกิดการกบฏขึ้นได้นั้น ก็โดย
ดำเนินการปกครองอย่างดี และโดยกำจัดข้อไม่พอใจต่าง ๆ เสีย มิใช่โดยวิธี
ปราบปราม กฎหมายใหม่นี้ไม่ให้ความยุติธรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาล ซึ่งจะต้อง
จัดการไป อันที่จริงไม่จำเป็นเลยที่จะหันเข้าใช้ศาลพิเศษทุกรายไป ความจริง
ศาลชนิดนี้ไม่ควรที่จะตั้งขึ้นเลย นอกจากในเวลาที่ถูกเงินจริง ๆ

ข้าพเจ้าไม่รังเกียจหลักการแห่งพระราชบัญญัตินี้ แต่ข้าพเจ้ารังเกียจวิธี
พิจารณาคดีโดยคณะกรรมการ

พระราชกระแสข้อนี้นี้ แสดงให้เห็นถึงข้อพิจารณาตามคติที่ว่า สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ควรถูกต้องทั้งใน
แง่เป้าหมายและวิธีการ หากหลักการดี แต่วิธีการไม่ถูกต้อง ขัดหลักนิติธรรม ก็จะก่อให้เกิดผล
เสียได้

แต่รัฐบาลก็ไม่ยอม กลับสนองพระราชกระแสกลับมว่า

การพิจารณาโดยคณะกรรมการนั้นได้พิจารณาตามทำนองลูกขุน คือถือ
ความบริสุทธิ์ใจเป็นใหญ่ ไม่ใช่ในถ้อยคำสำนวน เพราะเป็นที่ทราบอยู่ว่าผู้ที่คิด
ก่อการเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญนั้น ย่อมจะทำลายหลักฐานที่เป็นเอกสาร เพื่อ
ความสงบเรียบร้อย จึงควรป้องกันไว้ดีกว่าแก้ นอกจากนั้น กรรมการก็ต้องตั้ง
จากผู้พิพากษาทั้งนั้น

ในการประชุมลับของสภาผู้แทนราษฎร วันพฤหัสบดีที่ 31 มกราคม พุทธศักราช 2477 ได้มีการ
หยิบยกประเด็นเสรีภาพของประชาชน มาถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง โดยมีผู้แทนราษฎรที่มาจาก
การเลือกตั้ง เช่น หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์
ผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น ได้คัดค้าน แต่ก็เสียงข้างน้อย ฝ่ายรัฐบาลก็ยัง
ยืนยันท่าทีเดิม เช่น หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นผู้รักษา
การตามพระราชบัญญัตินี้ ได้ให้ความเห็นต่อสภาว่า

หลวงประดิษฐมนูธรรม

ข้าพเจ้าขอตอบในข้อที่ท่านถามว่าจะเป็นการตัดเสรีภาพหรือไม่
ข้อนี้ถ้าหากจะพูดไปแล้ว ผู้ที่กระทำผิดก็ถูกตัดเสรีภาพ แต่ในเรื่องนี้
ต้องเห็นแก่มหาชนแต่ว่าการที่ตัดสิทธิผู้ที่ถูกส่งออกไปเป็นบุคคลเอกชน
การที่ตัดเสรีภาพเพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของมหาชนอีกหลายคน
และเป็นที่แน่แท้ว่าไม่ใช่เสรีภาพของมหาชนเท่านั้น ชีวิตที่เดียวละ อีก
หลายคนต้องตายกันแน่ ๆ

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์

.การส่งคนไปนั้นเป็นโทษทางอาญา. .เพราะฉะนั้น เมื่อเราพิจารณาว่าเรื่องนี้เป็นคดีอาญา เราควรให้กรรมการพิจารณา หรือว่าควรให้ศาล ข้าพเจ้าเห็นว่าควรให้ศาลแน่ ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอร้องให้เปลี่ยนวิธีการนิดเดียวว่า การที่จะให้คณะกรรมการพิจารณานั้น ให้เป็นศาลเท่านั้น

หลวงประดิษฐมนูธรรม

คือว่าคำขอของพระมหากษัตริย์นั้น ถูกละ อย่างที่ท่านสมาชิกว่า ไม่ใช่ขอเลิกการลงโทษตามพระราชบัญญัตินั้น หากแต่ขอเปลี่ยนวิธีการ และวิธีการอันนี้เองที่ข้าพเจ้าได้แถลงแจ้งแล้วว่า เป็นวิธีการที่เห็นว่าไม่มีทางอื่นที่ดีกว่าที่เราจะป้องกัน

จบสิ้นกันเสียที

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ เมื่อ 2 มีนาคม 2477 ภายหลังการสละราชสมบัติ ได้มีความพยายามของคนบางกลุ่มที่นำเอาความไม่พอใจพระทัยเรื่องส่วนพระองค์ เช่น การเก็บภาษีมรดก มาเป็นสาเหตุสำคัญในการตัดสินใจตัดสินพระทัย แต่หลักฐานทางเอกสารดังกล่าวข้างต้น ชี้ชัดว่า การสละราชสมบัตินั้น เป็นทางเลือกของ "สมมติเทพ" ที่เชื่อในความเป็นมนุษย์ และไม่ต้องการยินยอมให้ความเป็นมนุษย์นั้นลดระดับลง ความรู้สึกเช่นนี้อาจเป็นเพียงความรู้สึก หรือเป็นความเป็นจริงก็ได้ เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันได้ แต่ในความรู้สึกของมนุษย์ที่หมดอำนาจและพยายามแย่งการหยั่งรากของอำนาจเด็ดขาดที่กำลังฟักตัวขึ้นนั้น เป็นความรู้สึกที่ก่อให้เกิดพระราชกระแสที่ว่า

ถ้ารัฐบาลทำให้ฉันเข้าใจอยู่เสมอว่า ต้องการตัวฉันกลับเข้าไปเพื่อเป็น "ตัวประกัน" hostage เท่านั้น ฉันยอมเห็นว่าเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ตัวฉันอย่างยิ่ง และฉันยอมพยายามหลีกเลี่ยงฐานะอันร้ายแรง นั้น

พระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติมีความยาวเพียง 6 หน้าสั้น ๆ รวม 99 บรรทัด ความตอนหนึ่งว่า

ข้าพเจ้าเห็นว่าคณะรัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวของบุคคล และหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใด คณะใด ใช้วิธีการปกครองอย่างนั้น ในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้ ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละ

อำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร

หนังสือพิมพ์ในประเทศอังกฤษพาดหัวว่า Siam's King gives up Throne : "All is Over"

คำว่า It is all over หมายถึง "จบสิ้นกันเสียที" การสละราชสมบัติของพระมหากษัตริย์เท่ากับเป็นการดำเนินการสละไม่เฉพาะสิทธิที่ยังคงเหลืออยู่ของพระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญ แต่สละทั้งความผูกพัน เยื่อใย ที่คน ๆ หนึ่งมีต่อรัฐบาล มีต่อระบอบใหม่ ด้วย เพราะทรงตระหนักแน่แล้วว่า

ข้าพเจ้ารู้สึกว่ บัดนี้เป็นอันหมดหนทางซึ่งข้าพเจ้าจะช่วยเหลือหรือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว

ผลสะท้อนของการสละราชสมบัติต่อระบอบใหม่ก็คือ ระบอบใหม่ได้ขาดพลังทางวัฒนธรรม ซึ่งมีประโยชน์ในการประคับประคองระบอบใหม่ไป พลังที่หลงเหลือ ความศรัทธาเชื่อมั่นทางวัฒนธรรม หากขาดกำลังทหารและอำนาจทางการเมือง "พลังเก่า" ที่พร้อมร่วมมือกับระบอบใหม่ พลังเก่าที่มีสถานภาพเป็นสมมติเทวราช หากปฏิเสธความเชื่อมั่นตั้งแต่แรกเริ่มเข้าสู่สถานภาพนั้น พลังเก่าซึ่งดำเนินบทบาทของตนเองในฐานะมนุษย์ผู้มีภารกิจภายใต้เงื่อนไขที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกินอำนาจที่จะควบคุมบังคับได้

ในฐานะมนุษย์ผู้หนึ่งที่ปฏิเสธความเป็นเอกภิมุขย์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเป็นนักเสรีนิยม และนักเสรีนิยมนี้ มีความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวมนุษย์ (humanism) นักเสรีนิยมผู้ลุกขึ้นแย้งระบอบที่ตนเป็นส่วหนึ่ง และพยายามยับยั้งการเสื่อมถอยสู่ระบอบอำนาจเด็ดขาดที่มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลจะไม่มีที่ยืนอยู่ ในแง่นี้พระองค์ได้ทรงทำหน้าที่ของมนุษย์ผู้ชะตากรรมกำหนดให้มีตำแหน่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินอย่างที่มีได้คาดหวัง อย่างสมบูรณ์ยิ่งในวิสัยที่พึงกระทำได้อย่างสุดความสามารถแล้ว

ในที่สุดสิ่งที่พระองค์ทรงปรารถนาก็เป็นความจริง กล่าวคือ "มันเข้าเกินไปเสียแล้ว" ที่จะให้ชนชาวสยามใหม่รุ่นที่ 2 มีความนิยมนับถือพระเจ้าแผ่นดินเหมือนอย่างที่เคยเป็นมาแต่เก่าก่อน

ถูกต้องตามที่พระองค์ว่า อำนาจเด็ดขาดเป็นสิ่งที่ดีมาก ตราบเท่าที่ผู้ใช้อำนาจเด็ดขาดนั้นเป็นคนดี

ในระยะของการเปลี่ยนผ่านของทุกสังคม ทุกกระยะประเด็นปัญหาเรื่องอำนาจและการใช้อำนาจนี้ย่อมเกิดขึ้นเสมอสำหรับในยุคสมัยของพระองค์ อย่างน้อยพระองค์ก็ได้แสดงให้เห็นที่ปรากฏแล้วว่า ทรงปรารถนาที่จะเป็นทั้งกษัตริย์ที่ดี และมนุษย์ที่ดี

น่าเสียดาย ที่ชนชั้นนำรุ่นนั้นไม่ตระหนักพอ ถึงพระราชปณิธานทั้งสอง และได้ปฏิเสธทั้งสองด้านของพระองค์

สยามหลัง พ.ศ.2477 จึงต้องประสบกับความป่าเถื่อนทางการเมืองเป็นระยะ ๆ トラบเท่าทุกวันนี้ ความป่าเถื่อนที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ ความพยายามของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เป็นความพยายามครั้งแรกของการต้านความโน้มเอียงเข้าสู่การมีอำนาจเด็ดขาดของระบอบใหม่ที่ไร้พลังทัดทาน ครั้นแล้วครั้งเล่าที่สยามมีการขัดแย้งอำนาจกันโดยลัทธิลัทธิการก่อกบฏแล้วสร้างกติกาสภาใหม่ที่ยังเอื้อประโยชน์ให้แก่อำนาจคณะบุคคล ความรุนแรงเกิดขึ้นและขยายตัวขอบเขตไปทั่วสังคม

ในระหว่างการแก่งแย่งอำนาจนี้ พลังก้าวหน้าที่จะเลือกข้างเสรีนิยม-มนุษยนิยม ก็ได้ถูกพลังอำนาจนิยมจัดการ จนในที่สุด วงในแห่งอำนาจเด็ดขาดนั้นก็เริ่มเน่าเฟะ เล่ห์เพทุบายนานัปการกลายเป็นอาวุธสำคัญของระบอบอำนาจใหม่ ชนรุ่นที่สามและที่สี่ต้องขัดแย้งล้มตายไปมากมาย โดยที่ยังไม่ได้พบพานกับ "ประชาธิปไตย" ตามคำมั่นสัญญาของคณะราษฎร

ปีนี้ครบ 100 ปี แห่งพระบรมราชสมภพ และยังครบ 60 ปี แห่งการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยเราชาวไทยควรระลึกถึงคุณของนักต่อสู้เพื่อสิทธิขั้นมูลฐานในระบอบประชาธิปไตยคนแรก ซึ่งประวัติศาสตร์เล่นตลก ปล่อยให้เป็นภารกิจของมนุษย์ผู้มี (พระ)นามว่า "ประชาธิปไตย" แทนที่จะเป็นสามัญชนคนอื่น

ผลของการต่อสู้อย่างโดดเดี่ยวของนักเสรีนิยมนี้ คือ การสละซึ่งสิทธิดั้งเดิมที่มีลักษณะตรงข้ามกับสิ่งที่ต้องการให้ได้มา มันเป็นเรื่องแปลกแต่จริงของชีวิตที่อภิมนุษย์ในความเชื่อของคนส่วนใหญ่บรรลุถึงความเป็นมนุษย์ที่ดั่งงามได้ด้วยการรักษาเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคลทุกคน คือ เลือกที่จะบอกทุก ๆ คนว่า "จบสิ้นกันเสียที"